

GERRAREN ATARIAN

Misilen krisiaren 60. urteurrenak gerra nuklearraren arriskua ekarri du gogora

Kubako misilen krisiaz geroztik lehenengo aldiz arma nuklearrak erabiltzeko mehatxu zuzena dugu gauzek doazen bidetik jarraitzen badute», adierazi zuen duela bi aste Joe Biden AEBetako presidentek Ukrainako gerraren arriskuak nabarmentzeko.

«Vladimir Putin Errusiako presidentea ez dabil txantxetan», gaineratu zuen.

Propaganda gisa etsaia deabrutzeko, benetako arriskuaz ohartarazteko edo gogortasun jarrera erakusteko, bai AEBetan bai Errusian, duela 60 urte izandako gatazka nuklear globalaren arriskua ekarri dute gaurkotasunera hainbat politikarik edo militarburuk, zeharkako iradokizunen bitartez batzuetan, zuzenki besteetan.

Hain zuzen, hilabete honetan bete da 1962an apokalipsia eragiteko zorian izan zen krisiaren urteurrena. Gerra nuklearra piztetik «bost minutura» egon ziren aldi hartan.

 KUBA / Pablo Ruiz de Aretxabaleta

1962aren urrian mundua gerra nuklearraren atarian egon zen hainbat egunez. AEBek misil sobietarrak Kuban antzeman zituztenean erasotzeko prestatu ziren eta erasotzeaz egon ziren behin baino gehiagotan. Isilpeko hitzarmen diplomatikoak saihestu zuen gatazka, baina Kuban peoi gisa erabili izanaren sentimendua utzi zuen.

Bidenen oharrak ez dira alarma bakarrak izan. Josep Borrell Europar Batasuneko ordezkari «diplomatikoak» adierazi zuen Errusiak eraso nuklear bat egiten badu «militarki hain erantzun handia emango dugu, ezen Errusiako Armada birrindua izango baita».

Jens Stoltenberg NATOren idazkari nagusiak ohartarazi zuen erakunde militar hau «alertan» dagoela eta «Errusiak jakin behar duela gerra nuklear bat ezin dela irabazi eta inoiz ez dela egin behar». Aldi berean, NATOren jarrera «disuasio nu-

klearra» dela defendatu zuen, «bere helburu nagusia beti izan delako bakea babestea eta erasoak ekiditea».

Egun batzuk lehenago NATOk ohartarazi zuen Artikoko uretan murgildu zela “K-329 Belgorod” Poseidon misil nuklearra daraman urpeko nuklear errusiarra, ‘Apokalipsiaren arma’ bezala ezagutzen dena.

Baina ez dago argi Errusiak torpedo hau erabat garatu duen. Gainera, Moskuk ukatu egin du Ukrainako gatazkan arma nuklearrak erabiltzea, eta AEBei eta aliatuei leporatzen

die etengabe espekulatzea gerra nuklear bati buruz, gai hori modu artifizialean berotzeko.

Hala ere, Ramzan Kadirov buruzagi txetxeniarrak «potentzia txikiko armamentu nuklearra» erabiltzeko egindako eskari irekiak ere tentsioa elikatu du.

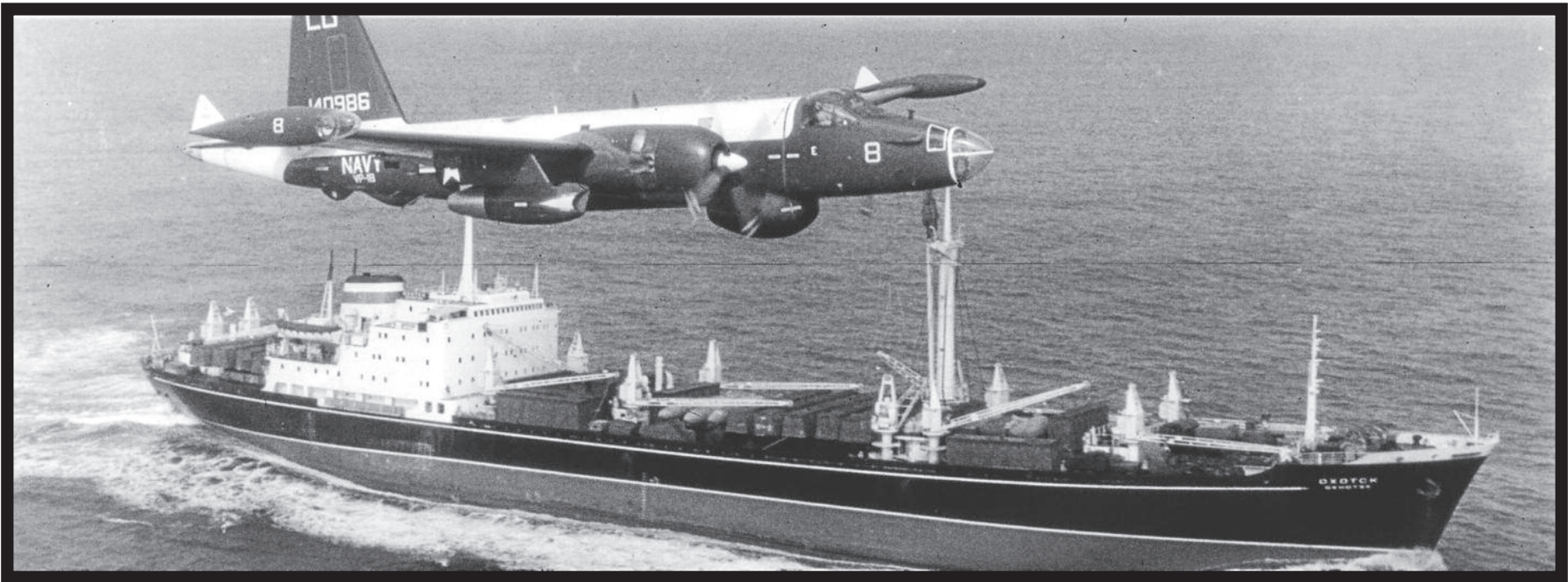
KUBARI JAZARPENA

Halako giroa zegoen duela 60 urte munduan? Gaur bezalako gerra irekirik ez zegoen Europan. Baina bi potentzien arteko Gerra Hotza mundu osora zabalduta zen. Gatazka horren gudu zelaietako bat Kariben kokatu zen, bere ibilbide iraultzailea hasi berria zuen Kuban.

1959. urtean Iraultzak Bati-taren diktadurari amaiera eman zionetik, AEBek Kubarekiko etsaitasunez jokatu zuten, uhartearen zituzten interesak galduta ikusi baitzituzten.

Gainera, mehatxu ideologiko zuzena ikusten zuten AEBek, Kubak Amerika osoari adibide arriskutsua erakusten ziolako. Halabeharrez, iraultzaileek Sobietar Batasunarekin estutu zuten harremana.

AEBetako hegazkin bat, bonbaketariak garraiatzen ari den kargaontzi sobietar baten gainetik hegana. WIKIPEDIA

Lehenengo zigor ekonomikoak 1960an agindu zituen Dwight Eisenhower presidentearen Gobernuak.

Horrela erantzun zieten AEBek Kubako Gobernuak enpresa estatubatuarren ondasunak uhartean nazionalizatzeko, produktu estatubatuarren inportaziorako muga zergak igozteko eta Sobietar Batasunarekin merkataritza harremanak ezartzeko hartutako erabakiei.

Eisenhowerrek enbargo komertzial partziala jarri zuen martxan eta Habanarekin harreman diplomatikoak hautsi zituen. Aldi berean, Iraultza-ren kontrako talde armatuak finantzatzeari ekin zion.

Bahia de Cochinosen inbasioak porrot egin eta Fidel Castrok 1961ean Kuba estatu sozialista izendatu ondoren, John F. Kennedy AEBetako presidenteak 1962an Kubarekiko merkataritza harremanen gaineko erabateko bahitura ezarri zuen –elikagaiak eta botikak izan ezik–. Orain arte iraun duen blokeo ekonomikoaren lehenengo urratsak izan ziren.

Aurretik, CIA dozenaka aldiz saiatu zen Fidel Castro hiltzen. Eta uhartea inbaditzeko planak Washingtingo mahai gainean zeuden. 1961ean AEBek Bahia de Cochinosen lehorratzean babestutako kontrairaultzaileen inbasio saiakera galaraztea lortu zuen Kubak.

Washingtonek ez zuen amore eman eta Mangosta Operazioaren bidez, matxinada suspertu nahi izan zuen Iraultzak porrot egin zezan. Berehala argi geratu zen ezinezkoa zela barruan halako mugimendurik sortzea. Hortik aurrera, inbasio zuzena izango zen aukera nagusia. Berriro ere, babesa SESBen bilatu zuen Habanak.

Handik 10.000 kilometrorra, Turkian, AEBek ojiba nuklea-

rra zeukaten Jupiter misilak zabaldu zituzten; Moskura minutu gutxitan irits zitezkeen.

MISILAK KUBAN

Arma atomikoen lasterketan AEBak nagusitzen ari ziren garai horretan eta Moskuk Kuban misil balistikoak zabalduz erantzun zuen. Kubako Gobernuak hasieran mesfidantza izan arren, onartu egin zituen misilak. Irismen ertainarekin, 2.000 kilometrorra irits zitezkeen, Washingtoneraino.

Fidel Castrok beti defendatu izan zuen operazioa agerian egin behar zela, «nazioarteko legediaren babesarekin», legezkoa zelakoan. Hala ere, sobietarren esku utzi zuen behin betiko erabakia.

Plataformak udan iritsi ziren uhartera baina sekretua agerian geratu zen urriaren 14an. AEBen U-2 hegazkin espio baten ohiko miaketa he-

Arma sobietarra erakusgai Habanan, krisiaren oroigarri.
Olga&Konstantin | GETTY

galdiak plataformak antze-man zituen.

CIAk berehala aztertu zituen ia mila argazkitan Pinar del Rio mendebaldeko probintzian ezarritako plataformak eta beste hegaldi batzuetan lortutako argazki gehiagotan beste tokietako azpiegiturak.

Urriaren 16an, Kennedy presidenteak bere aholkulari nagusiak bildu zituen erantzuna aztertzeko. Defentsa idazkari Robert McNamarak hiru proposamen aurkeztu zizkion: Nikita Khrushchev SESBeko presidentearengana hurbildu negoziatzeko, uhartea blokeatu arma sobietarrak gelditzeko edo Kubaren kontrako eraso militar zuzena egin.

Gerra hastear egon zen lehenengo momentua izan zen.

Kennedyk bigarren aukera hautatu zuen, denbora irabaziz. Uhartea airez eta itsasoz blokeatzea agindu zuen.

SESBek Kuban zituen ordu-rako 42 ojiba atomiko eta 42.000 soldadu.

Urriaren 22an Kennedyk telebistaren bidez publiko egin zuen egoera, mezu gogor batekin, baina hitzak zainduz, Moskuren berehalako erantzunik ez pizteko.

Esan zuen galarazi egingo zuela arma gehiago Kubara iristea, baina «berrogeialdi» hitza erabili zuen, «blokeoa» erabiltzea gerra deialdia izan zitekeelakoan. Gainera, Kubaren gaineko zaintza areagotuko zuela eta Mendebaldeko edozein herrialderi eraso egitea AEBei egindako erasotzat hartuko zuela gaineratu zuen.

Egun berean Khrushchevi bidalitako eskutitzean bere oharrrak berretsi zituen eta misilen baseak eraisteko eskatu zion. Khrushchevek, bere alde-tik, armak Kubara zeramatza-ten itsasontziek aurrera jarrai-

tzeko agindu zuen, blokeoa «eraso ekintza» bat zela esanez. Baina abiadura moteldu zuten, zuzeneko liskarra saihesteko eta irtenbideari denbora emateko.

Hurrengo egunotan itsasontzi batzuk atzera bota zituzten AEBetako indarrek.

Lehenengo hegaldian plataformak aurkitu zituztenean, ez zegoen misil bat ere prest. Handik bi astera, 12 misil jaurtitzeko prest zeuden eta beste hirurogei inguru instalatzear.

Kubatarrak ere ez ziren geldirik egon. Fidel Castrok uhartearen inbasioaren arriskuaz ohartarazi zuen eta 300.000 lagun prestatu zituen. Arriskua benetakoa zen: urriaren 26an Kennedyk Kubari erasotzeko aukera baino ez zuela ikusten esan zien aholkulariei.

Zeharkako filtrazioen eta Khrustxoven eskutitz baten bitartez sobietarrek AEBei

adierazi zieten beste irtenbide bat izan zitekeela, gerra nuklearraren tragediaz ohartaraziz.

Orduan, AEBek martxan jarri zuten buruzagi sobietarren asmoak argitzeko ikerketa, baina Inteligentziako analisten lanak eskaintza benetakoa zela erabaki zutenean, beste eskaera bat gehitu zuen Errusiak: Turkian ezarritako Jupiter misilak ere kendu behar ziren. Eta AEBentzat hori onartzea gehiegi zen. Etsaia-

McNamarak hiru proposamen aurkeztu zituen: Khrustxovengana hurbildu negoziatzeko, uhartea blokeatu arma sobietarrak gelditzeko edo Kubari zuzenean militarki eraso egin

Castrok inbasioaren arriskuaz ohartarazi eta 300.000 lagun prestatu zituen. Arriskua benetakoa zen, urriaren 26an Kennedyk Kubari erasotzeko aukera baino ez zuelako ikusten

Misilak ezarritako tokietako baten argazkia. WIKIPEDIA

ren aurrean amore emango zutelako irudia, alegia.

Egoera nahiko okerra ez eta, Kubaren zeruan ordurako ugariak ziren U-2 espioietako bat lurrera bota zuen misil batek. Pilotua hil egin zen.

Horren ondorioz, berriro ere piztear egon zen gerra nuklearra. Izan ere, AEBetako militarrek berehala eraso nahi zuten eta soldaduak eta hegazkinak prest zeuzkaten Floridan. Goi kargu batzuk ere familiekin babes tokietara joan ziren gerra berehala hasiko zelakoan.

ISILPEKO HITZARMENA

Lewellyn Thompson SESBen enbaxadore ohiak Kennedyri irtenbide bat eskaini zion orduan: misilak Kubatik kentzearen truke, AEBek uhartea ez zutela inbadituko. Turkiako misilak kentzeko konpromisoa ere hartu behar zuen Washingtonek, baina kasu hone-

tan isilpean. Kennedy eta Khrustxoven arteko konfiantzan eta hitzezko konpromisoan soilik oinarritu behar zen.

Joko diplomatikoaren bidez, AEBetako presidentek «ohore» mantentzea lortu zuen. Hala, SESBeko enbaxadoreari adierazi zion Turkiako Jupiter misilak kendu egingo zituztela, baina ez zutela berehala egingo eta urrats hori ez zela krisiaren konponbidearen parte izango, ez behintzat modu publikoan. Nahikoa izan zen. Urriaren 28an SESBeko presidentek adierazi zuen misil sobietarrak Kubatik kenduko zituztela hurrengo asteetan.

Turkiaren inguruko sekretuak 25 urte iraun zuen.

Washingtonek eta Moskuk garaipen diplomatikoa nabarmendu zuten hurrengo urteetan, mundua gerra nuklear batean sartzetik minutu eskas batzuetara eraman ondoren.

Nikita Khrustxov
buruzagi sobietarra eta
John F. Kennedy
AEBetako presidentea,
Vienako bilera batean,
krisia baino urtebete
lehenago.
Intefoto | AFP

Baina Kuban taula geopolitikoan fitxa bat izatearen sentsazio mingotsa geratu zen.

Negoiazioetan ez zuen parte hartu eta herrialdearen eskaerak ez zituzten kontuan hartu bi potentziek.

Gerra nuklearraren erdigunean egotearen arriskua urrundu zen, baina uhartearen segurtasuna ez zegoen guztiz bermatuta AEBen ez inbaditzeko konpromiso hutsarekin. Hain zuzen, hurrengo hamarkadetan erasoek eta blokeoak jarraitu egin zuten. Eta Guantanamo basea AEBen esku geratu zen, ondoren historiako beste atal ilun baten eszenatokia izateko.

Fidel Castrok gaitzetsi egin zuen SESBeko presidentek kubatarrek kontuan hartu gabe uhartean AEBen inspezioak onartu izana. Berez, Kubak azkenean ez zituen onartu inspezio horiek.

Ernesto Guevara “Che”-ren esanetan, Kubak ikuskapenak ez onartzeak «Iraultzaren ospe moral eta politikoa salbatu zuen koiuntura hartan, uhartea sobietarren peoi soil gisa ez ikusteko».

50 urte beranduago, Kubako Iraultzaren liderrak artikulua batean adierazi zuenez, Nikita Khrustxov buruzagi sobietarrak izan zuen jokabidea ezbehar politiko handia izan zen SESBentzat.

U-2 hegazkin espioi bat lurrera bota ondoren, gerra nuklearra piztear egon zen berrirori. Izan ere, AEBetako militarrek berehala eraso nahi zuten eta hegazkinak prest zeuzkaten Floridan

Kuban, taula geopolitikoan fitxa bat izatearen sentsazio mingotsa geratu zen. Negoiazioetan ez zuen parte hartu eta herrialdearen eskaerak ez zituzten kontuan hartu bi potentziek

«EZBEHAR POLITIKOA»

«Gertaera haiek, zalantzarik gabe, Nikita Khrustxovek bere karguaz ordaindu zituen; are-
rioa gutxietsi egin zuen, ez zituen entzun jakinarazi zizkio-
ten irizpideak, eta ez zuen kontsultatu bere azken eraba-
kia lehen lerroan geundene-
kin», deitoratu zuen Castrok.

Izan ere, egoera normaltze-
ko presidente kubatarrek bost
puntu planteatu zituen urria-
ren 28an: blokeo ekonomikoa
altxatzea; Kubaren aurkako
AEBen ekintza subertsiboak
eta inbasio planak bertan be-
hera uztea; aire eta itsaso es-
pazioaren urraketa bukatzea,
eta Guantanamo basea ken-
tzea eta Kubari itzultzea. Baina
negoiazioetan ez zituzten
kontuan hartu.

«Garaipen moral garrantzi-
tsu izan zitekeena SESBentzat
ezbehar politiko garestia
bihurtu zen», idatzi zuen Cas-
trok.

Uhartean saminez hartu zu-
ten irtenbidea. Abandonatu
eta traizionatu egin zituztela
sentitu zuten. «(Sobietarrek)
Espainian egin zuten gauza
bera egin ziguten» bezalako
iritziak edo «*Nikita, Nikita, lo
que se da no se quita*» (eman-
dakoa ez da kendu behar) be-
zalako leloak zabaldu ziren.

Eta Kubaren eta AEBen arte-
ko tentsioak hainbat hamarka-
da gehiago iraun zuen; gaur
egunera arte, alegia.

Castrok hala uste bazuen
ere, ezin da esan norainoko
eragina izan zuen misilen kri-
siak Khrustxoven erorketa po-
litikoan.

«Estatubatuarrak Kennedy
hil zuten. Guk ez genuen gure
buruzagia hil baina boteretik
kendu genuen», adierazi zuen
Nikolai Leonov KGBko zuzen-
dari ohiak ondorioen ingu-
ruan.

Handik denbora batera,
McNamara Kennedyren De-
fentsa idazkariak aitortu zuen,
larunbateko arratsalde eder
batean Etxe Zuriko lorategie-
tan paseatzen ari zirela pen-
tsatu zuela hura zela presiden-
tea ikusiko zuen azken
arratsalde.

Halaber, Fidel Castrok zera
adierazi zion: «Inbasioa eginez
gero, gerra nuklearrak eztanda
egingo zuen. Eta zer gertatuko
zatekeen Kubarekin? Desager-
tuko ginatekeen, arriskua iku-
si genuen. Benetan diot. Ondo-
rioa zera da, McNamara jauna,
beldurrean oinarritzen bagara
inoiz ez gara gai izango gerra
nuklearra ekiditeko».

Kubako Iraultzaren liderrak
gogora ekarri zuen 1962ko
urriko gertaerek mundua era-
bateko gerra nuklearraren ata-
rian jarri zutela, eta «gerra nu-
klear horretako ezein alderdik
ezingo zukeen bizirik iraun,
ezta gizateriak berak ere», na-
barmendu zuen.

Arriskua hain hurbil ikuste-
ak arma nuklearrak ez ugari-
tzeko hitzarmenak ekarri zi-
tuen, mehatxuak jarraitu
bazuen ere.

Halaber, krisiak konpontzen
saiatzeko zuzeneko harrema-
na ezarri zen Etxe Zuriaren eta
Kremlinen artean, «telefono
gorri» delakoa.

Egun, teknologiak harrema-
nak azkarrago eta eraginkorra-
go izateko bidea eskaintzen
du, baina inork ez du imajina-
tzen isilpeko eta hitzezko itun
bat, Kennedyk eta Khrustxo-
vek Turkiako misilak kentzeko
adostu zuten gisakoa.

Hor datza, hain zuzen, gaur-
ko mehatxu lausoen arriskua,
Putin eta Bidenen arteko kon-
fiantzarik ez dago eta ekintza
militarrek, harrokeriak eta ga-
tazka armatuek edozein urrats
diplomatiko ezabatu dute.